

postmottak@kld.dep.no
Deres ref. 23/5569

5. februar 2024

Innspill til stortingsmeldinger om natur og klima

Sabima er en paraplyorganisasjon for de biologiske foreningene i Norge. Våre medlemmer er: BirdLife Norge, Nordisk kulturlandskapsforbund-Norge, Norges sopp- og nyttevekstforbund, Norsk entomologisk forening, Norsk Botanisk Forening, Norsk Biologiforening, Norsk Zoologisk Forening, Norsk Havforskerforening og Norsk Økologisk Forening.

Sabima har ansatte med ansvar for politikkpåvirkning, kommunikasjon, innsamling, administrasjon, kartleggingskoordinering og vannkoordinering. Vi jobber opp mot politiske miljøer og forvaltningsmyndigheter, og andre med interesse for miljø og natur. Målet er å sikre god forvaltning av biologisk mangfold slik at vi får en bærekraftig bruk av norsk natur og stanser tapet av naturmangfold.

For å øke kunnskapen om norsk natur jobber Sabima sammen med medlemsforeningene med å samle stedfestet informasjon om arter. Det gjør vi sammen ved å øke omfanget av og kvaliteten på naturkartleggingen som gjøres av frivillige medlemmer i foreningene over hele landet.

Sabima har vært med å skrive «For naturen – sivilsamfunnets naturpolitiske løsninger frem mot 2030». Rapporten inneholder et omfattende og helhetlig sett med forslag til politikk for å følge opp de konkrete delmålene i Naturavtalen, og er et innspill til regjeringens pågående arbeid med stortingsmelding for naturmangfold.

Det er sentralt at stortingsmelding med handlingsplan for natur legger opp til grep som gjør at natur og klima *faktisk* blir en ramme rundt all politikk. Det betyr at vi må gjøre en del ting annerledes enn vi gjør i dag. Både klima- og naturforskere – i tillegg til Naturpanelet og Klimapanelet – er enige om at vi trenger **gjennomgripende samfunnsendringer**. Det må den kommende handlingsplanen hjelpe oss å sette ut i livet gjennom konkrete tiltak og virkemidler.

Vi har valgt å besvare spørsmålene som er særlig relevante for natur.

Sammendrag

Vi mener de tre viktigste grepene som må tas i dag og som må inngå i stortingsmeldingene for natur og klima er følgende:

- 1) Norge vedtar et mål om arealnøytralitet, på veien for å oppnå naturpositivitet. Jamfør Naturavtalens hovedmål A om at «alle økosystemer er opprettholdt, forbedret eller restaurert, slik at arealene med naturlige økosystemer økes betydelig innen 2050»
- 2) Lovverket blir gjennomgått og oppgradert for å sikre at naturen får et sterkere rettsvern og gir tilstrekkelige virkemidler som gjør at vi når nasjonale natur- og klimamål
- 3) Avgiftssystemet og andre virkemidler legges om så det lønner seg med en sirkulær produksjon og forbruk, både når det gjelder areal og andre naturressurser

Følgende rammer og hensyn mener vi det er særlig viktig at de to meldingene har med seg:

- Norge må bli arealnøytralt innen 2030, og på sikt arealpositivt. Dette må gjelde på alle nivåer, for alle sektorer og alle former for mulige inngrep i naturen.
- Vi må sikte oss inn på god økologisk tilstand i alle naturtyper
- Utforming av lovverk og politikk må baseres på den mest oppdaterte kunnskapen
- Kompetansen og kapasiteten må økes i hele miljøforvaltningen inkludert hos våre viktigste arealforvaltere; kommunene

Videre mener vi følgende er sentralt for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene:

- Vi må få på plass et naturregnskap som er operativt på alle nivåer.
- Lovfesting av sentrale prinsipper og målsetninger.
- Planavdelingen må flyttes fra Kommunal- og distriktsdepartementet til Klima- og miljødepartementet

Andre sentrale elementer for at vi skal nå natur- og klimamålene:

- Et velfungerende innsigelsesinstitutt med statsforvaltere som griper inn når kommunene ikke ivaretar nasjonale og regionale interesser.
- En nasjonal planvask-dugnad. Det er i Norges nasjonale interesse at utbyggingsplaner som ligger på karbonrik og viktig natur tilbakeføres til naturformål.
- Bryte dagens tette bånd mellom utbyggere og utredere, slik at det er kommunene, på utbyggeres regning, som bestiller og stiller krav til dem som gjennomfører konsekvensutredninger.

1. Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?

- 1) Norge vedtar et styringsmål om arealnøytralitet, på veien for å oppnå naturpositivitet. Jamfør Naturavtalens hovedmål A om at «alle økosystemer er opprettholdt, forbedret eller restaurert, slik at arealene med naturlige økosystemer økes betydelig innen 2050»
- 2) Lovverket blir gjennomgått og oppgradert for å sikre at naturen får et sterkere rettsvern og gir tilstrekkelige virkemidler som gjør at vi når nasjonale natur- og klimamål
- 3) Avgiftssystemet og andre virkemidler legges om så det lønner seg med en sirkulær produksjon og forbruk, både når det gjelder areal og andre naturressurser

2. Hvilke viktige rammer og hensyn må de to meldingene ha med seg fra ditt ståsted?

Begge meldingene må se natur og klima i sammenheng. Begge meldingene må ha et mål om arealnøytralitet innen 2030, fordi dette vil bidra både til å nå naturmålene og klimamålene. Klimautvalget 2050 er tydelige i sin rapport på at det må gjøres en rekke endringer i arealforvaltningen for at vi skal nå klimamålene. En bærekraftig arealpolitikk er en sentral del av løsningen både for natur og klima, og mange av virkemidlene er de samme.

Vi vil nevne følgende:

- Norge må bli arealnøytralt innen 2030, og på sikt arealpositivt
- Vi må sikte oss inn på god økologisk tilstand i alle naturtyper
- Utforming av lovverk og politikk må baseres på den mest oppdaterte kunnskapen
- Kompetansen og kapasiteten må økes i hele miljøforvaltningen inkludert hos våre viktigste arealforvaltere; kommunene

Mer om forslagene følger under. Kommunenes rolle er nærmere beskrevet i tilknytning til spørsmål nr. 6.

Arealnøytralitet

Norge mangler i dag et mål for å stoppe økende naturtap. Bærekraftig arealbruk som bærende prinsipp har ikke fungert til å stoppe tapet av naturmangfold, eller unngå nedbygging av natur som forsterker klimakrisen, men har i stedet gitt en

slags legitimitet til bit-for-bit-nedbyggingen. Sabima mener Stortinget må sette et nasjonalt styringsmål om arealnøytralitet. Klimautvalget 2050 har også sagt at et slikt mål kan bidra til å tydeliggjøre hvordan arealpolitikken i Norge skal bidra til å redusere utslipp av klimagasser.

Ved å bli arealnøytral, oppnår Norge mål 1 i Naturavtalen om at alle arealer skal forvaltes på en måte som sikrer naturen, og at områder som har stor betydning for naturmangfold, ikke går tapt. Dette er et viktig prinsipp i arealnøytralitet, som 80 kommuner i 2023 oppgir at de styrer mot.

Sabima mener at arealnøytralitet må gis en juridisk definisjon som innebærer:

- mål om null netto tap av natur
- at den viktigste naturen alltid skal unngås
- at allerede nedbygd natur alltid utnyttes før urørt natur bygges ned
- at natur som bygges ned alltid skal kompenseres ved at tilsvarende naturverdi restaureres.

For å oppnå arealnøytralitet må det kreves at all fremtidig utbygging underlegges disse premissene. Dette gjøres best ved at arealnøytralitet erstatter bærekraftig bruk som formål i plan- og bygningsloven. Det krever også at det utvikles en rekke andre forvaltningsprinsipper, forvaltningsverktøy og nye kartlegginger, som er nærmere beskrevet i forslagene til anmodningsvedtak under her.

Forslag til «regjeringen vil»-punkter for å oppnå arealnøytralitet:

- Regjeringen vil fastsette mål om arealnøytralitet – null netto tap av natur for alle sektorer innen 2030
- Regjeringen vil innføre byggeforbud i den viktigste naturen i tråd med naturavtalens mål 1, slik det nå er foreslått for myr. Andre naturtyper som bør få samme beskyttelse er utvalgte og trua naturtyper, biologisk gammel skog, kantvegetasjon langs alle bekker og elver tilsvarende NVEs 50-årsflom kart, inngrepsfri natur, tareskoger og ålegrassenger.
- Regjeringen vil innføre et prinsipp om at allerede nedbygd natur alltid skal brukes før urørt natur kan tas i bruk.
- Regjeringen vil lage et system som synliggjør og kartlegger areal som kan gjenbrukes i alle kommuner i Norge.
- Regjeringen vil utvikle et kart med oppdatert oversikt over planlagt utbyggingsareal på land og i kystsonen som legges inn Økologisk grunnkart, og som bør være en del av naturregnskapet.
- Regjeringen vil lage en standard for økologisk kompensasjon og de nødvendige juridiske verktøy som sikrer at alle byggeprosjekter kan oppnå mål om null netto tap av natur.

God tilstand i hele naturen: Myr og våtmark – skog – hav – kulturlandskap – vann og vassdrag

Naturavtalen har mål om at i *all* natur skal tapet stanses og reverseres. For hvert økosystem og i ulike deler av forvaltningen er det ulike utfordringer, og vi vil gå nærmere inn på noen av løsningene som må til for noen sentrale økosystemer:

Skog

Vern er langt fra nok til å ta vare på det biologiske mangfoldet i skogen. Selv når Stortingets mål om 10 prosent vern er nådd, vil det meste av skogen ikke være vernet – og det er derfor avgjørende at skognæringen benytter mer naturvennlige metoder enn i dag og tar mer miljøhensyn. Regjeringen har sagt at den vil, basert på forslag fra Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet, legge fram en “meny av tiltak” for å bedre økologisk tilstand i skog, og det er avgjørende at disse tiltakene særlig fokuserer på tiltak som tar vare på den eldste skogen og de viktigste miljøverdiene, og igangsetter oppdatering av skogbrukslovverket.

Forslag til regjeringen vil-punkter for et mer bærekraftig skogbruk:

- Regjeringen vil bestille en uavhengig, faglig vurdering av om Stortingets tidligere bestilling av kartlegging av gammelskog er oppnådd, slik Landbruks- og matdepartementet har hevdet.
- Regjeringen vil gjennom bærekraftforskriften stille krav om at kun fleraldersskogbruk kan brukes for hogst på arealer som aldri tidligere har vært flatehogd.
- Regjeringen vil revidere skogbruksloven og bærekraftforskriften, for å stille strengere miljøkrav, styrke offentlig kontroll og gjøre det mulig å straffeforfølge grove brudd.

Vannforvaltning

Vurderinger av miljøtilstanden i norske vannforekomster viser at en fjerdedel av våre elver, innsjøer og kystvann har moderat, dårlig eller meget dårlig tilstand. Disse har dermed stort behov for tiltak for å bedre miljøtilstanden. For vannforekomster som er så kraftig påvirket av vannkraft, havneanlegg eller andre fysiske inngrep at det ikke nytter å snakke om god økologi, såkalt “sterkt modifiserte”, er målet i stedet at de skal oppnå sitt økologiske potensial, noe de fleste av disse ennå ikke gjør.

Forslag til regjeringen vil-punkter for en bedre vannforvaltning:

- Regjeringen vil utarbeide planer som sikrer at vi når målet om restaurering av 30 prosent av forringet vassdragsnatur, i tråd med målet i Naturavtalen.
- Regjeringen vil øke kapasiteten hos Miljødirektoratet og statsforvalterne for å skjerpe utslippstillatelser og oppfølging av tiltak i Oslofjordplanen.

- Regjeringen vil innføre standard naturforvaltningsvilkår for alle vannkraftkonsesjoner i Norge
- Regjeringen vil bidra til bærekraften i norsk vannkraftproduksjon, gjennom å innføre moderne miljøkrav for de konsesjonsløse og gamle konsesjoner som ikke har miljøkrav, og at vilkårsrevisjoner sørger for reelle miljøforbedringer som sikrer at vanddirektivets mål nås.
- Regjeringen vil utarbeide en forskrift for vilkårsrevisjoner.

Hav

Tilstanden i de marine økosystemene i Norge gjennomgår store endringer på grunn av global oppvarming og havforsuring. Resultatet er inntog av sørlige, varmekjære arter og endringer i primærproduksjon. Det står også svært dårlig til med mange sjøfugler og flere fiskebestander. Tareskog og ålegraseng er naturtyper i tilbakegang, og flere korallforekomster er truet. Nordsjøen, Skagerrak og især Oslofjorden, og enkelte andre fjordsystemer, har en til dels uholdbar dårlig miljøtilstand, og Barentshavet er i ferd med å miste sitt arktiske preg. I tillegg er det et enormt press fra nye aktiviteter som havvind, fiskeri, mineralutvinning og fortsatt oljeleting. Derfor er det presserende at vi får en økosystembasert marin arealplanlegging.

Forslag til regjeringen vil-punkter for et rikere hav:

- Regjeringen vil oppdatere handlingsplan for Oslofjorden og nasjonal marin verneplan i tråd med mål i ny Naturavtale.
- Regjeringen vil innføre et forbud mot bruk av trål i marine nasjonalparker og andre marine verneområder.
- Regjeringen vil innen utgangen av 2025 legge frem en marin verneplan for å nå 30 prosent-målet.
- Regjeringen vil gjennomgå verneforskriftene for de marine verneområdene for å sikre effektivt vern i tråd med de strengeste IUCN-kriteriene.

Myr og annen våtmark:

Drenerte myrer står for seks prosent av de menneskeskapt klimagassutslippene årlig globalt, og utslipp fra ødelagt myr i Norge kan tilsvare hele 10 prosent av de årlige norske utslippene. Som en oppfølging av «*Plan for restaurering av våtmark i Norge 2021-2025*», og for å følge opp Hurdalsplattformens ambisjon om å øke den naturlige karbonlagringen i norsk natur, må restaureringen av disse supersystemene trappes betydelig opp. Vi forventer at regjeringen har lagt fram et sterkt og klart forbud mot nedbygging av myr i god tid før stortingsmeldingen legges frem, med få muligheter for dispensasjoner, og statsforvalteren som dispensasjonsmyndighet.

Forslag til regjeringen vil-punkter for ivaretagelse av myr og våtmark:

- Regjeringen vil utarbeide en tiltaksplan som oppfølging av regjeringens naturstrategi for våtmark.
- Regjeringen vil fastholde 31.12.2025 som sluttdato for bruk av torv i hagejord.
- Regjeringen vil lage en plan for arbeidet med å fase ut torv fra jordprodukter til privatmarkedet og utvikle gode erstatningsprodukter.
- Regjeringen vil innføre forbud mot å åpne nye torvuttak, samt stille krav til kommunene om å trekke tilbake tillatelser som ennå ikke er tatt i bruk.
- Regjeringen vil stille krav til kommunene om å rapportere på dispensasjoner fra forbud mot nedbygging av myr, nedbygd myr og restaurert myr gjennom KOSTRA innen utgangen av 2025.
- Regjeringen vil utrede og innføre CO₂-avgift på klimagassutslipp på bruken av torv innen utgangen av 2025.

Det artsrike kulturlandskapet

En tredjedel av de norske ville biene er utrydningstrua. Biene, som inkluderer humlene, er våre viktigste pollinatorer. Et mer naturvennlig jordbruk med et rikt kulturlandskap er den viktigste måten å ta vare på våre ville pollinatorer og de 29 prosent av de trua artene i norsk natur som er knyttet til kulturlandskapet. Dette må gjøres gjennom flere tiltak. Tiltak som også kan bidra til å sikre drift i hele landet, variert bruksstruktur, utmarksbeite på de artsrike arealene og setring – i tråd med Hurdalsplattformen.

Forslag til regjeringen vil-punkter for ivaretagelse av det artsrike kulturlandskapet:

- Regjeringen vil sørge for at det i alle offentlige anskaffelser ved anleggelse og vedlikehold av grøntanlegg vurderes å etablere pollinatorvennlige arealer og utelukkende bruker norskproduserte naturengfrø til dette.
- Regjeringen vil utarbeide et oppdatert, helhetlig kunnskapsgrunnlag om norsk matproduksjon og legge frem en ny stortingsmelding om fremtidens bærekraftige landbruks- og matsystem, der helsepolitikk, klima- og naturpolitikk og landbruks-, distrikts- og matpolitikk blir sett i sammenheng.

Utforming av lovverk og politikk må baseres på den mest oppdaterte kunnskapen

En kunnskapsbasert forvaltning krever at den nyeste kunnskapen om sammenhenger, usikkerhet og hvilke grep som må til for å snu en utvikling følges opp med politiske vedtak inkludert utforming av lovverk. I dag blir faglige råd fra forvaltningens egne kunnskapsinstitusjoner eller direktorater ofte overkjørt, og tydelige funn fra internasjonal og nasjonal forskning blir ikke tatt hensyn til i politiske beslutninger som har stor betydning for naturmangfold.

Statseide selskaper skal være i front på bærekraft, men det er ikke etablert indikatorer eller andre former for definering av hva det innebærer i praksis, og det er stor variasjon i hvilken grad statseide selskaper fremstår som bærekraftige. Statseide selskaper burde på bakgrunn av målsetningen om å være i front bidra til å fremme og utvikle mønsterpraksis og ta ledelse i å jobbe konkret med bærekraftige praksiser. Staten bør stille tydelige krav til egne selskaper til hvordan de skal bidra på bærekraftsfeltet.

Kompetansen og kapasiteten må økes i hele miljøforvaltningen inkludert hos våre viktigste arealforvaltere; kommunene

For å få en arealforvaltning som gjør at vi når natur- og klimamålene må miljøforvaltningen styrkes på alle nivåer. Kapasiteten til å gjøre strategiske avveininger, utvikle nye verktøy og iverksette andre nødvendige endringer i forvaltningssystemet krever økt kapasitet hos Klima- og miljødepartementet, hos statsforvalterne og i kommunene.

3. Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?

- Norge må bli arealnøytralt, på alle nivåer, for alle sektorer og alle former for mulige inngrep i naturen. Mer om dette under besvarelsen på spørsmål 1.
- Vi må få på plass et naturregnskap som er operativt på alle nivåer.
- Lovfesting av sentrale prinsipper og målsetninger.
- Planavdelingen må flyttes fra Kommunal- og distriktsdepartementet til Klima- og miljødepartementet

Nærmere beskrivelse av naturregnskap og lovfesting følger under. Arealnøytralitet er nærmere omtalt under besvarelsen på spørsmål nr. 2.

Naturregnskap

Vi må snarest få på plass et operasjonalisert naturregnskap som er forvaltningsrelevant for norske kommuner og andre arealmyndigheter, samt i konkrete utbyggingsprosjekter, som hindrer utbygging av viktig natur og synliggjør områder som bør restaureres. Begge meldingene må støtte opp om utarbeidingen av et naturregnskap.

Et nasjonalt naturregnskap må bli et styringsverktøy for å nå målet om arealnøytralitet; null netto tap av natur og at den viktigste naturen i Norge aldri bygges ned. For at det skal bli praksis, må Miljødirektoratet få de nødvendige ressursene til å utvikle et heldekkende økosystemkart, økologisk tilstand og

naturgoder tilknyttet et hvert økosystem slik at det blir relevant ned på prosjektnivå innen utgangen av 2026.

Det må også settes av ressurser til at Miljødirektoratet kan forankre bruk av kartverktøyene i alle kommuner og sektormyndigheter, slik at alle benytter systemet i sin arealplanlegging. Det er viktig å sørge for koblinger begge veier mellom dette arbeidet og økologisk grunnkart; se neste kapittel her om «Kunnskap om naturen». I oktober 2023 kom Miljødirektoratet med rapporten [Etablering av naturregnskap i Norge](#), som en oppfølging av Grønn bok. I rapporten legger direktoratet opp til et naturregnskap på regionalt/ nasjonalt nivå innen 2026, noe som ikke er i tråd med den politiske bestillingen og som heller ikke legger oss på en kurs om å nå Naturavtalens mål innen 2030.

Det er derfor helt nødvendig at stortingsmeldingen legger opp til å snarest mulig få et naturregnskap som blir forvaltningsrelevant på lokalt nivå og for hvert enkelt potensielle utbyggingsprosjekt, slik at naturregnskapet blir et forvaltningssystem som vil ligge til grunn for og påvirke alle arealvedtak i Norge. Dette er sterkt etterspurt av en rekke kommuner og store norske bedrifter.

Regjeringen har i nasjonale forventninger til kommunal arealforvaltning og gjennom klargjøringen av miljøforvaltningens innsigelsespraksis tydeliggjort hvilke arealer kommuner bør unngå. Disse “unngå”-områdene må synliggjøres i kobling med et heldekkende økosystemkart og et heldekkende karbonlagringskart som et første skritt på veien mot et forvaltningsrelevant naturregnskap. Dette bør komme på plass i 2025. Det vil bidra til mer forutsigbarhet for utbyggere og mer effektive planprosesser.

Forslag til «regjeringen-vil»-punkter for å få på plass et operativt naturregnskap:

- Regjeringen vil legge frem et nasjonalt naturregnskap og naturbudsjett for Stortinget som en del av «grønn bok».
- Regjeringen vil innen utgangen av 2025 ha på plass et heldekkende økosystemkart og et heldekkende karbonlagringskart som er forvaltningsrelevant for alle kommuner og ned på enkeltsaksnivå.
- Regjeringen vil innen utgangen av 2025 ha etablert målsetningen om at naturregnskapet skal bidra til at den viktigste naturen ikke bygges ned i tråd med naturavtalens mål nummer 1.
- Regjeringen vil innen utgangen av 2025 utvikle kartfestet informasjon om nasjonale forventninger på miljøfeltet til kommunal arealforvaltning som del av naturregnskapet for å kunne synliggjøre konflikt tidlig i arealplanleggingen.
- Regjeringen vil innen utgangen av 2026 etablere nødvendige verktøy og stille krav om at alle utbyggingsprosjekter kartlegges i tråd med

naturregnskapets metodikk og nasjonale standarder; areal, tilstand og økosystemtjenester.

- Regjeringen vil årlig presentere en samlet oversikt over Norges naturtap og naturrestaurering differensiert på økosystem gjennom «Grønn bok», samt årlig naturbudsjett over planlagt naturtap og restaurering knyttet til ulike økosystemer basert på alle arealmyndigheters utbyggingsplaner.

Lovfesting av sentrale prinsipper og målsetninger

Dagens praksis, med vage retningslinjer, liten grad av oppfølging av ulike aktørers naturvalg og naturpåvirkning og et lovverk som konsentrerer seg om krav til prosess fremfor krav til effekt, gjør at vi bygger ned natur bit for bit.

Lovverket bør oppgraderes gjennom lovfesting av målene i naturavtalen, tydelige grenser for natur som skal bevares og et styrket apparat for å *kontrollere* at hele myndighetsapparatet og alle samfunnsaktører følger reglene. Dette gjelder blant annet 30 prosent-målene om vern og restaurering.

Disse målene bør lovfestes for å sikre at de målene blir nådd og at hver enkelt søknad om ødeleggelse av natur sees opp mot hvordan det påvirker de nasjonale målene. Norge er heldig stilt når det gjelder både naturlige forutsetninger og økonomiske forutsetninger, og det kan dårlig forsvares at Norge setter seg lavere prosentmål enn det globale målet.

Byggeforbudet på myr må bli sterkt og robust, så det sikrer myrene våre inn i fremtiden. Erfaring fra byggeforbud i strandsonen viser at et forbud ikke blir sterkere enn regelverket for dispensasjoner. Derfor er det særdeles viktig at dispensasjonsadgangen blir begrenset og at det er tilstrekkelig kontroll på at det kun er de mest nødvendige dispensasjonene som blir gitt. Derfor må Miljødirektoratets forslag om at hjemmelen for å gi dispensasjon fra forbudet legges til statsforvalteren bli en del av forbudet.

For at alle aktører skal kunne styre etter mål om arealnøytralitet og naturpositivet må tiltakshierarkiet være juridisk bindende:

- Unngå å bygge ned viktig natur (viktigst)
- Gjenbruke og fortette
- Avbøte for ødeleggelse
- Restaurere ødelagt natur i tilknytning til det enkelte prosjekt
- Kompensere for de resterende utbygde arealene

Flytte planavdelingen fra Kommunal- og distriktsdepartementet til Klima- og miljødepartementet

Plan- og bygningsloven er det viktigste loven for å sikre en arealforvaltning som gjør at vi når natur- og klimamålene. Kunnskap om natur og klima er også avgjørende for å oppnå en arealforvaltning i tråd med naturavtalens mål. Klima- og miljødepartementet bør derfor ha det overordnede ansvaret for at loven forvaltes riktig.

4. Internasjonalt samarbeid er nødvendig og viktig for å løse klima- og naturkrise. Hvordan kan internasjonalt samarbeid styrkes på klima- og naturområdet i årene fremover?

Norge bør bidra til internasjonal gjennomføring av Naturavtalen for å bidra til at land som ikke er like heldige stilt økonomisk som Norge får muligheten til å gjøre gode naturvalg.

Mange andre land har kommet betydelig lengre enn Norge med å iverksette tiltak som bidrar til gode naturvalg. Internasjonalt samarbeid og kunnskapsdeling kan gi inspirasjon og gi tilgang til systemer og metoder som kan være nyttige å iverksette nasjonalt.

EUs medlemsland og Europaparlamentet ble nylig enige om en ny restaureringslov som forplikter medlemslandene om å restaurere minst 20 prosent av ødelagt natur til lands og havs innen 2030, og tilsvarende tiltak for alle økosystemer som trenger det innen 2050. Miljødirektoratet har vurdert utkastet til lov og hva Norge kan lære av dette arbeidet. EU har merket den nye loven som EØS-relevant. Så vidt vi vet har ikke Klima- og miljødepartementet tatt stilling til EØS-relevansen for Norge. Vi mener den kommende handlingsplanen må ha konkrete oppfølgingspunkter om hvordan Norge på best mulig måte kan samarbeide med EU om å nå naturavtalens mål om restaurering av forringet natur, og en klarere stilling til EØS-relevansen av EU-loven for Norge.

5. Naturavtalen er et rammeverk for alle. Hvordan kan vi sikre at alle samfunnsaktører og hele myndighetsapparatet i denne regionen tar sin del av ansvaret for å gjennomføre naturavtalen og stanse tapet av natur innen 2030?

Gjennomføringen av mål 14 i Naturavtalen er essensielt for å sikre at hele myndighetsapparatet og alle samfunnsaktører tar ansvar innenfor sitt felt for at Naturavtalen følges opp. Mål 14 peker på at naturmangfoldet og dets mange verdier skal integreres fullt ut i politiske prosesser, planer, konsekvensutredninger og nasjonalregnskaper på tvers av myndighetsnivåer og sektorer. Investering av ressurser og vilje til å endre praksis er sentralt allerede i utformingen av stortingsmeldingen.

For at dette skal gjennomføres i praksis, må det være prinsipper, lover og rammer som gjelder for alle. Nå er mye av innsatsen på natur blant virksomheter og hos lokal forvaltning basert på frivillighet, eget initiativ og for stor grad av politisk skjønn. Det medfører at noen går i front og leder vei, mens noen nedprioriterer naturen. Uten felles systemer, metoder og tolkning av begreper får vi et mylder av ulike løsninger, og ulike ambisjonsnivåer.

Lovfesting av målene i Naturavtalen og sentrale prinsipper vil være sentrale for å oppnå denne integrasjonen av natur i alle valg som tas som kan påvirke naturen direkte eller indirekte. Videre er det behov for et nasjonalt styringsmål for arealnøytralitet som forplikter alle, som er nærmere beskrevet under besvarelsen på spørsmål nr. 2.

Miljødirektoratet har hentet inn innspill fra andre departementer og deres direktorater og andre underliggende virksomheter. Det går igjen i besvarelsene at mer konkrete og omforente mål, bevisstgjøring, og sektorovergripende arealplanlegging og målstyring som sikrer helhetlige hensyn til naturmangfold, vil gi et bedre grunnlag for avveininger av ulike hensyn og samfunns mål. Dette vil bidra til en utvikling som er mer miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig.

Det pekes også på at det vil være særlig utfordrende for oss å nå målet om å redusere avtrykk fra forbruk, ettersom Norge i dag har et av de høyeste forbrukene i Europa, har en økonomi som er svært lite sirkulær og få virkemidler rettet inn mot å redusere forbruk, jf. besvarelsen på spørsmål nr. 1.

I arbeidet som Miljødirektoratet har gjort med å samle inn innspill fra offentlig sektor har kanskje det aller viktigste departementet for å få en mer bærekraftig arealbruk, KDD, ikke prioritert å delta i arbeidet. Denne spredningen i virkelighetsforståelse viser hvor viktig det er at KLD legger opp til en god prosess, men også benytter sin

sektorovergripende rolle for å sikre at de riktige natur- og klimaprioriteringene blir tatt uavhengig av hvert enkelt departements eller enkeltpersoner i et departements engasjement eller forståelse for problemstillingene.

6. Hva trenger kommuner, næringsliv og andre av kunnskap og virkemidler for å ivareta naturen bedre i denne regionen?

Virkemidler:

- Et krav om arealnøytralitet, som gjør at vi får en mer gjerrig bruk av natur i Norge og at fortetting og bruk av grå arealer blir mer attraktivt enn å bygge ned natur. Se nærmere beskrivelse av arealnøytralitet under besvarelse av spørsmål nr. 2.
- Et velfungerende innsigelsesinstitutt med statsforvaltere som griper inn når kommunene ikke ivaretar nasjonale og regionale interesser.
- Etablering av tilskuddsordningen Natursats, som kan støtte kommunene i gjennomføring av gode tiltak for naturen.
- Videreføring av tilskuddsordningen for en nasjonal planvask-dugnad. Det er i Norges nasjonale interesse at utbyggingsplaner som ligger på karbonrik og viktig natur tilbakeføres til naturformål. Som NINA-rapporten "[planlagt utbygging i Norge](#)" viste, er kommunenes tomtereserve enorm, den beslaglegger særlig viktig natur, og det er et stort behov for å gjennomføre planvask for å nå klima- og naturmål.
- Bryte dagens tette bånd mellom utbyggere og utredere, slik at det er kommunene, på utbyggers regning, som bestiller og stiller krav til de som gjennomfører konsekvensutredninger. Dette vil sikre ryddigere prosesser og større legitimitet til vurderingene som gjøres i konsekvensutredningene.
- Etablering av et sett med indikatorer for samtlige av de relevante målene i Naturavtalen som gir innsikt i Norges oppfylning av målene nasjonalt og på andre relevante nivåer. Identifisering av indikatorer der det ikke eksisterer i dag bør prioriteres tidlig og helst i forkant av at stortingsmeldingen blir vedtatt.

Kunnskap:

Forvaltningen av natur i Norge skal være kunnskapsbasert, og det er derfor avgjørende med god innhenting, sammenstilling og tolkning av kunnskap, at kunnskapen gjøres anvendbar og forvaltningsrelevant, og at det bygge opp gode kunnskapssystemer, inkludert overvåkningssystemer. Det er viktig at innhenting av ny naturkunnskap legges opp på en slik måte at behovene for å få på plass et naturregnskap som kan brukes på kommune- og prosjektnivå også blir dekket. Hverdagsnaturen er viktig og nye metoder for kartlegging må understøttes av tradisjonell kartlegging og bestandsovervåking, samt kunnskap om forvaltning og kunnskap om arter og økologi, både på land og i vann.

- Kommuner, næringsliv og andre som ønsker å bygge i natur trenger et naturregnskap som gir oversikt over hvor vi har natur og hvilken tilstand den har. Dette vil gjøre det mulig å legge fremtidig utbygging til områder med lave naturverdier og unngå områder med viktig natur. Se nærmere beskrivelse av naturregnskap under besvarelse av spørsmål nr. 3.
- For kommunene er det også nødvendig med en oversikt over grå arealer får å kunne kanalisere utbygging til områder med allerede ødelagt natur. Videre vil et nasjonal heldekkende kart med oversikt over restaurerbare arealer være nyttig for å prioritere og iverksette restaureringstiltak.
- En utfordring for naturforvaltningen er at det er for lav kapasitet på natur i kommunene. En interessant tanke hadde vært å i større grad gjøre som det gjøres på andre samfunnsområder; å lovfeste krav til kompetanse og kapasitet på kommunenivå, som det for eksempel gjøres for ansatte i folkebibliotek, psykologer og kreftkoordinator

7. Hvilke andre grep enn vern kan vi ta for å sikre langsiktig beskyttelse og bevaring av viktige naturområder (jf. mål 3 i naturavtalen)?

Loverk med betydning for ivaretagelse av natur må revideres, her er plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven særlig sentrale, men også andre sektorlover må gjennomgås og revideres så de gir gode rammer for en langvarig beskyttelse og bevaring av natur. Det bør også gjennomføres jevnlig revisjoner av hvordan alle myndigheter følger opp naturmangfoldlovens kapittel 2 om bærekraftig bruk og hvordan plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven følges opp i politiske beslutninger i kommunenes arealforvaltning.

Tydelige skranker i form av forbud mot nedbygging eller annen ødeleggelse av viktige naturområder kan være et virkningsfullt verktøy for langvarig beskyttelse. Vi har i dag forbud mot bygging i strandsonen, som imidlertid har behov for betydelig strengere ordlyd og håndhevelse. Forbud mot bygging på myr vil være et neste steg i å få bevart noen av våre viktigste naturtyper. Andre naturtyper som det bør være strenge regler mot å bygge ned er ålegraseng, den eldste skogen og kantsoner langs vassdrag.

Utnevning av utvalgte naturtyper og prioriterte arter er et virkemiddel som kan bidra til bevaring av den viktigste naturen, som har benyttet i langt mindre grad enn Stortingets uttalte ambisjoner. I dag er det bare 8 utvalgte naturtyper og 14 prioriterte arter. Da naturmangfoldloven ble vedtatt, så man for seg i størrelsesorden 400 prioriterte arter og 50 utvalgte naturtyper, en ambisjon som senere er bekreftet av Stortinget.

Miljøkvalitetsnormer kan gjøres juridisk bindende. Naturmangfoldloven § 13 kan endres, slik at det er mulig å fastsette rettslig bindende miljøkvalitetsnormer for arter og naturtyper. En slik endring vil begrense forvaltningens adgang til å gi tillatelse til arealinngrep som kan forringe miljøkvaliteten, og dermed være et effektivt virkemiddel for å sikre bedre rettsvern for naturmangfold som er spesielt sårbar for arealinngrep.

Vennlig hilsen

Christian Steel
Generalsekretær